

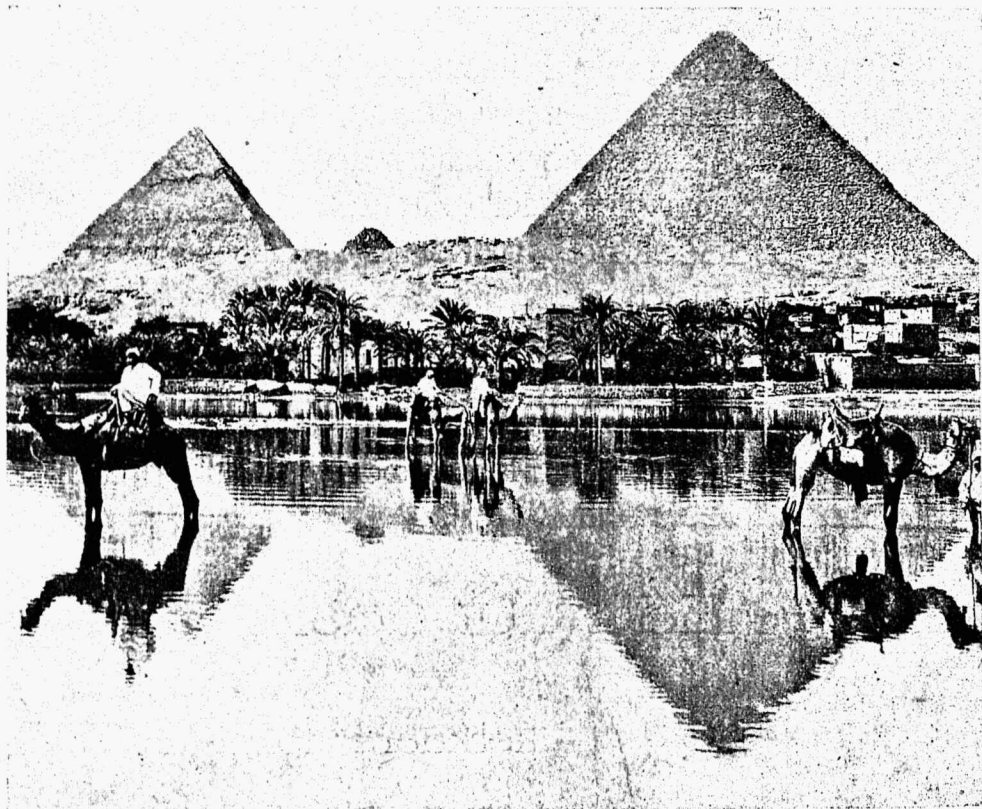

◆ VIKERKAAR ◆

4. JAANUAR

1924

III AASTAKÄIK

Vaaraode maal. -- Piramiidid Kairi linna läheduses.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

Teile, noored,

kes olete hääd, rõõmsad lugemis- ja teadushimulised, teile pühendub „Vikerkaar.“ Ta oli teile hää sõber eelmistel aastatel, tulles teie juure harva, väliselt lihtne ja väike. Nüüd, kus olud paranenud ja „Vikerkaari“ sõprade hulk kasvanud suureks tugevaks noorte väeks, tuleb ta teile külla igal nädalal, tuues veel rohkem kui enne huvitavat ja hääd jutu-, näite- ja teaduslikku kirjandust, pilte, ülesandeid j. m. Et „Vikerkaare“ lugejaid vastastikku tutvustada, tahab „Vikerkaare“ väljaandja, Tallinna Eesti Kirj.-Ühisus, korraldada Tallinnas ja teistes kodumaa linnades lõbusaid ja huvitavaid „Vikerkaare“ õhtuid, kuhu pääseksid maksuta kõik „Vikerkaare“ tellijad!

Täpsamad teated „Vikerkaare“ õhtute kohta avaldame lähemas tulevikus.

Tervitades kõiki kaastöölisi ja lugejaid ja soovides neile

hääd uut aastat!

„Vikerkaare“ toimetus.

Nr. 1. Vastutav toimetaja: M. Nurmik. **1924.**
Tegevad toimetajad: A. Oengo-Johanson ja J. Neggo-Vössokotsky
Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.
Toimetus ja talitus: Tallinn, Pikk tän. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid
teisipäeviti, neljapäeviti ja reedeti kella 2—3.
Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad
Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk.
Üksik number 15 mk.

KES ON TÄIS-MEES?

Lordinaal Newman määrab õige gentlemani, s. o. täismehet järgmiselt:

Täismees on see, kes kunagi ei tee meelepaha teisele, kes suure ettevaatusega väldib kõike seda, mis võiks ta ligemist haavata või alandada, igasugust järsku vastupanekut, sundimist või äredust, igasuguseid eelarvamisi, lahkkelisid ja kelle terve püüd on sihitud selleks, et teha kõikide inimeste elu meeldivaks ja kodukaks.

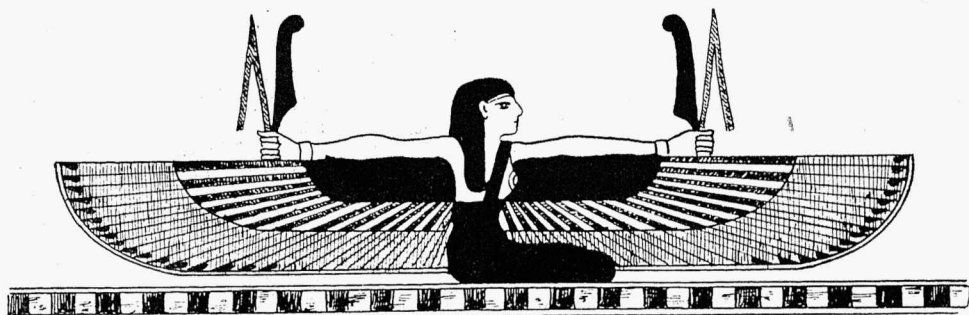
Midagi ei jää tal tähelepanemata: ta riskeerib teha vägitegusid, on viisakalt vastutulelik ja avitaja võõraste vastu ja andeksandlik inimeste naeruvääraste nõrkuste vastu. Ta teab, kellega tal tegemist on. Seltskonnas ja läbikäimistes oma sõpradega ei võitle ta mitte esimese koha eest ega ole kunagi väsitav. Teistele inimestele tehtud häättegusid peab ta vähe-

väärtuslisteks ja mõtleb nende pääle vähem, kui temale tehtud meelehää pääle. Ta kõneleb enesest ainult siis, kui see möödapääsmata on, ei kaitse ennast kunagi teravate sõnadega, kuid ei salli ka mitte laimu ega sõimu.

Ta ei oletata, et inimestel, kes tema asjadesse segavad, oleksid alatud kalduvused, vaid püüab pöörduda kõik hääks. Ta ei kõnele kunagi halvaks panevalt ega ole väiklane nende vastu, kellega ta mõtted lahku lähevad. Ta ei tarvita kunagi kurjasti oma võimu, ei tee kunagi teravaid märkusi mõttevahetuses ega toeta ennast kunagi halbadele mõjumisabinõudele, mida ta kardaks tuua avalikkuse ette. Ta on liig tark selleks, et haavatud olla rumalaist sõnust, liig kinni oma töös selleks, et oma südames neid haavamisi kauaks kanda ja liig rahulik selleks, et nende eest kätte maksa.

Mõtete ja arvamiste lahkumineku puhul hoiab ta alal oma koolitatud mõistuse hingeliselt, võib olla, tusedamate, kuid harimata inimeste vastu, kes selle asemel, et raiuda terava kirvega, oskamatult teevad seda nürida noaga. Olgu õigus või tõsi, on ta selleks liig arukas, et olla ebaviisakas.

Ta on lihtne ja mõjuv oma ülespidamises, seletustes lühike ja kindel. Keegi ei ole alandlikkuses, tähelepanelikkuses ja vastutulelikkuses temast üle. Ta on arusaaja oma vastaste vastu ja annab neile andeks nende nõrkused. Ta tunneb inimese iseloomu hääd ja vead, selle ulatuse ja piirid.

VAARAODE MAAL.

ELLY KÄRK'I REISIMÄLESTUSED.

I

urmov, unustamata õhtu. Kui imeilus unenägu, millest ei taha ärgata; kui nõiduslik muinasjutt. Troopikavõõle omase kiirusega loojeneb päike pilvita taevas. Ikka suurenedes ja kiiremalt veereb tuline ketas seks pilguks vaikinud merre.

Lääs lõõmab punases kullas...
Veel mõni silmapilk ja juba pime-
neb.

Sama kiirelt ilmub täiskuu taeva-
servale, heites virvendavaid valgus-
vihkusi veepinnale, ja ülal, päikohal,
säravad mitmevärvilised määratu-
mad lõunamaa tähed. Auriku varjus,
kuhu ei küüni kuu kiired, mängleb he-

ledate tulijugadena mere vosvor-
läige ja kõrgele üles lendleb rohekas
tuline läikiv vaht. Sügaval vees süt-
tinud sädemekesed tõusevad kõrge-
male, paiskuvad lugemata tähekeste-
na tumedale veepinnale; keerlevad,
laienevad ja kaovad uue, särava tule-
ja valgusvihi ees. Imelik, isegi
vähe õudne on eurooplasele niisugu-
ne kiire üleminek päevast öösse.

Lõunast tundub paitavat tuuleõh-
ku, see on Sahaara tuline hingus.

Järgmisel hommikul peame jätma
koduseks saanud laeva, inimesed — ja
astume kauaigatsetud kauge ja sala-
dusliku Aafrika kaldale. Varane hom-
mik leidis kõiki reisijaid laevalael
maandumiseks valmisolevatena,

Vaaraode maal. - Araabia naised puuvilja müümas.

kuid öösise tormi tõttu oli kaldani veel küllalt kauge. Alles keskpäeval hakkas tunduma mannermaa lähedus: ilmusid linnud; veepinnal ujusid taimed.

Ahnelt vaadati pikksilmega mõõtmata kaugusesse, kuid ometi ei nähtud midagi, sest Aleksandria rannik on madal ja ei paista kaugelt.

Esimesena ilmus vaatepiiril tulin, siis Aleksandria ehitused, läänepool küljes asuva harvavõitu, kõrge palmisaluga, mille tüvide vahelt eemalolev agul paistis. Palme nähes oli meist nii mõnigi liigutatud: Siin kord see igatsetud tundmata vaarao-de maa; selle imestustäratava, pehme, kui teisest ilmast pärit oleva rahva kodu.

Kui laev sadamasse jõudis, ligines meie aurikule väike purjepaat, milles tugev keskmise kasvuga eurooplase-na rietatud araablane istus. Hääsüdamline, avalik nägu äratas kohe usaldust. See oli Ahmet Savatt — huvireisijate harilik juht, kellel lasus reisijategrupi majandusliste mõnuste mure. Siiski, ta pääülesanne oli tutvustada meid rahva muinaslugude ja usuga, mida Ahmet, vaatamata keeleliste raskuste pääle, nii hästi tegi, et meis tähelepanelikke ja tänulikke kuulajaid leidis.

Teaduslike seletuste andjatena saatsid meid eriti selleks valitud ja ettevalmistatud juhatajad.

Aleksandrias reidil seisva laeva reisijail tuli kõigil enne maandumist üle elada mitmeid ebameeldivaid läbivaatusi, sääl valitseva koolera- ja mõne ettetulnud katkujuhutumuse pärast. Kõik asjad desinfitseeriti ja inimesed vaadati arstliselt läbi.

Ometi kord tuli laevalt lahkumise silmapilk, — pika reana liikusid reisijad tollimajja. Säälne läbivaatus on lihtne ja kiire: üks ametnikest tuli huvireisijate pakkidekoorma juure, lasi omaniku nähes ühe reisikorvest avada ja läbi vaadata, kuna teistele samuti ilma järelvaatuseta kriidiga ristid pääle tehti. Et Aleksandrias kaua ei kavatsetud peatada, saatsime asjad teise juhi Ahmet Abuset'iga vaksali, kuna kogu grupp linna läks.

II

Aleksandrias, nagu mujalgi hommikumail, paistab eriti silma naiste puudumine tänavail. Kui ka mõnda neist juhuslikult kohtasime, siis iseloomustavate katetega näol ja vasest ilustusiga, näokatte hoidjaga — ninäärrel.

Majade palkonikestel, kardinat ja pitsiliste nikerduste varjul istusid kaetud nägudega uudishimulised Eeva-tütred ja naersid. Naersid nähes tänaval pikas reas käivaid naisi ja mehi, nimelt naisi katmata nägudega, mis võib olla ei ole viisakas, vast ehk koguni häbemata. Eurooplased vastasid neile samasuguse naeruga.

Tänaval kohtasid huvireisijad suure vankri, milles asus haarem, mida selle suure pere õnnelik omanik ise saatis; nimelt vankris olid 5—6 naist ja 12 last, naised kõik kaetud nägudega. Nähes eurooplasi, tõusis sääl segadus: kuulusid ähvardused, hüüded ja küsimuse pääle, mis see tähendab, seletab Ahmet, et hästi kasvatatud koraani järeltulijad protesteerivad meie naiste häbematus üle, kes usku teotades käivad tänavail

Vaaraode maal. — Ülal: Juukselõikaja tänaval; all: Araabia kohvik.

meestega kõrvuti ja päälegi katmata nägudega, mis Muhamedi päänõuetele risti vastu käib.

Aleksandria on omapärane, ilus linn, eriti meile eurooplasile; ta on ehitatud Euroopa laadis, kuid mitmesugused rahvused ja eksootiline loodus annavad talle väga omapärase ilme. Näiteks, praegu sõitis mööda nuubialane kookspähklite koormaga, mida härjad vedasid: säääl seisab samasugune koorem meetripikkuste kilpkonnadega. Vaesed loomad lamavad mitmes reas ja põgenemise ära hoidmiseks — selili; mõned neist püüavad abitu kaela ja jalgade liigutamiselega vähegi loomulikumat seisakut võtta, kuid asjata: nende raske, paindumata keha ei liigu põrmugi. Teised jälle, väsinult

silmi suludes ja avades, ootavad kannatlikult möödapääsmatut. Juba tulevadki neli tõmmunahalist töölist laialt lehvivais riideis; nähtava jõupingutusega tõstavad kilpkonnad koormast ja kaovad väravasse. See on konservide vabrik. Kilpkonna luid saadetakse suure huljana Jaapani, nikerdusiks. Tänavail, siin ja säääl, võib kohata puuviljamüüjaid, samuti tänava kingseppi, habemeajajaid ja rätseppi oma väheste tööriistadega kusagil väravas või seina ääres kükitavat.

Igalpool võib näha väikeste lauakeste taga hommikumaa maiustuste ja lõhnaõlide müüjaid haigutajaist ümbritsetult, muusikante ja veiderdajaid ussega. (Järgneb).

POLE AEGA.

Suur loodusteadlane Agassiz paluti kord New-Yorki ühele koosolekule kõnelema. Õpetlane ei saanud agakutset vastu võtta, sest et tal parajasti hulk teaduslist tööd pooleli oli, mida ta ei raatsinud katkestada. Et aga kuidagi õpetlase nõusolekut

saada, pakuti temale loengu eest ta suks õige suur summa raha. Agassiz lükkas aga selle ettepaneku tagasi ja tähendas imestanud new-yorklastele kärsitult: „Minu härrad, mul pole praegu üldse aega raha teenida.“

Vaaraode maal. — Fakiir madudega.

Jack London.

I

Ürgloodusesse!

Buck ei lugenud ajalehti, muidu ta oleks teadnud, et peeti kurja nõu tema vastu, ning mitte üksi tema, vaid kõigi koerte vastu Puget Soundist

San Diegoni, kel aga tugevad muskolid ning soe, pikk karv. Sest mehed, kobades põhjamaa pimeduses, olid leidnud kollast metalli, laeva- ja veoühingud kiitsid leidu ning tuhanded inimesed rühkisid Põhjamaale. Need mehed vajasisid koeri ning tublisid koeri, võimsate musklitega, et veda koormat, ja paksu karvaga, mis kaitseks pakase vastu.

Buck elas suures majas päikesepaistelises Santa Clara orus. Seda hüüti kohtunik Milleri kohaks. Ta oli teest kõrval, pooleldi varjatud

puudest, millede vahelt paistis silma maja neljast küljest piirav lai jahe veranda. Üle laiade murude, tihedate papliokste alt läbi viisid maja juure sõmerliivased alleed. Tagaküljes levisid asjad üle suurema maaala kui ees. Sääil olid suured tallid, kus kuulus tosin tallipoisse ja sulaseid, hulk teenijate maju, kaetud viinapuukasvudega, lõpmatu sirge rida kuure, roheliised karjamaad, viljapuuaiad ning marjapeenrad. Siis oli sääil veel pumbamaja puurkaevu jaoks ning suur tsementveemahutis, kus kohtunik Milleri poisid hommikuti suplesid ning palaval päälõunal endid jahutasid.

Ning tervet seda suurt maaala valitses Buck. Siin ta oli sündinud ning siin elanud neli aastat. Õigus küll,

siin oli ka teisi koeri. Nii laial alal ei saanud midu, kui pidi ka teisi koeri olema, kuid neid ei tulnud arvesse võtta. Nad tulid ja läksid, asusid suurtes kongides või elasid vaikselt majas pimedais urkais, nagu Toots, Jaapani mops, või Isabel, Meksiko karvadeta koer, — võõrad olevused, kes ainult harva pistsid nina uksest välja või panid jala maapinnale. Teiselt poolt, sääl olid veel foksterjerid, vähemalt paarkümmend tükki, kes haukusid hirmsaid ähvardusi Tootsi ja Isabeli poole, kui need aknast välja vaatasid, terve karja harjade ning luudadega varustatud tüdrukute kaitse all.

Kuid Buck ei olnud toa-ega õuekoer. Kõik oli tema valitsuse all. Ta suples ujumisebasseinis või käis jahil kohtuniku poegadeaga; saatis Mollie't ning Alice'i, kohtuniku tütreid, pikakadel ratsasõitudel videvikus või varahommikul; taliöödel lebas ta kohtuniku jalge ees raamatukogus lõõmava tule juures; ta sõidutas kohtuniku pojapoegi oma seljas või püherdas nendega rohus, ja kaitses neid metsikul seiklusreisidel tallide juure, kaevu ääre ning isegi kaugemale, kus juba olid suured kärnkonnad ja marjapõõsad. Foksterjerite hulgas kõndis ta majesteetlikult ning Tootsi ja Isabeli ignoreeris täiesti, sest tema oli kuningas, — kuningas kõigi ronivate, roomavate ja pagevate olevuste keskel, kaasa arvatud ka inimesed kohtunik Milleri kohal.

Ta isa, hiiglasuur San-bernardiini koer, oli olnud kohtuniku lahutamata kaaslane ning Buck käis truult oma isa jälgedes. Ta ei olnud suur — kaalus ainult sada nelikümmend naela

— sest ema, Shep, oli olnud Shoti lambakoer. Kuid siiski lubasid need sada nelikümmend naela, millele juure arvata veel iseteadvus, mis tuleb hää elu ning üldise lugupidamise tagajärjena, tal päris majesteetlikult ernast ülal pidada. Neli aastat, sündimisest saadik, oli ta elanud küllastatud aristokraadi elu; ta oli väga uhke enda pääle, isegi natuke kekslev, nagu seda mõnikord on maahärrad, kes väga kaugel elavad inimestest. Kuid hellitatud toakoeraks saamise eest oli ta enda päästnud. Jahid ning muud sarnased välised lõbud olid võtnud maha ta rasva ning tugevaks teinud musklid; ning armastus vee vastu, nagu kõigile külmakarastatud raasidele, oli ka temale olnud hääks tervise kaitsjaks.

Sarnane koer oli Buck 1897. aastani, kui Klondaik hakkas mehi tõmbama tervest ilmast külmale Põhja-maale. Kuid Buck ei lugenud ajalehti ega teadnud ka, et Manuelil, aedniku abilised, oli halb tutvusringkond. Manuelil oli üks harilik kirk. Ta armastas mängida Hiina loteriid. Mängukire juures oli tal nõrkuseks — usk süsteemi sisse; ning see oli talle needuseks. Sest mäng süsteemi järele nõuab raha, kuna aedniku abilise palgast ei jätku rohkem, kui vajab naine ning arvurikkad järeltulijad.

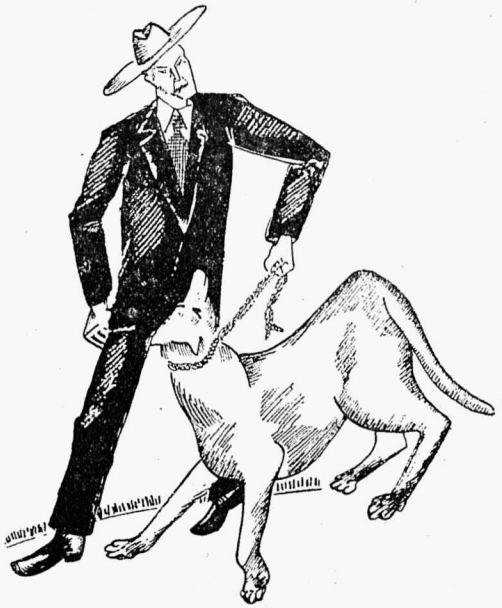
Sel mälestusväärsel õhtul, kui toimus Manueli äraandmine, oli kohtunik Rosinakasvatajate Ühingu koosolekul ning poisid tegelesid sportklubi organiseerimisega. Keegi ei näinud, kuidas tema ning Buck läksid läbi aia, mida viimane pidas lihtsaks jalutuskäiguks. Ning keegi,

välja arvatud üksik mees, ei näinud, kui nad saabusid väikese jaama juure, mida hüüti College Park'iks. See mees kõneles Manueliga ning raha kõlises käest kätte.

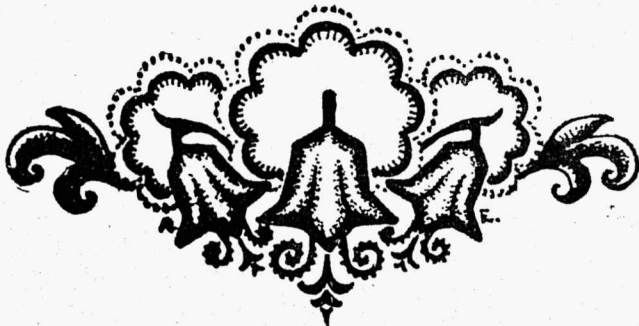
„Teie võiks kauba sisse pakkida, ka enne kui ta edasi annate,“ ütles võõras tusaselt, ning Manuel pani nõõri kahekordselt ümber Bucki kaela.

„Keerutage seda, siis on tal hing täiesti kinni,“ ütles Manuel ning võõras rõhkis kinnitades.

Buck sallis nõõri rahuliku iseteadvusega. Õigust öelda, see oli küll soovimata muudatus, kuid ta oli õpinud usaldama inimesi, keda tundis, ning uskuma neid mõistuse pärast, mis oli üle tema omast. Kuid kui nõõriotsad võõra käes olid, urises ta ähvardavalt. Ta lihtsalt andis märku omast vastikusest, uhkes usus, et see märguanne on käsuks. Kuid tema imestuseks tõmbus nõõr koomale ümber kaela, mattes kinni hingamise. Äkise vihaga kargas ta mehe pääle, kes poolel teel ta kinni püüdis, kõrist kinni haaras ning tugeva keeruga üle selja viskas. Siis

koondus nõõr halastamatalt, kuna Buck vihas viskles, keel suust väljas, tugev rind tagajärjetult pingul. Terve elu kestel ei olnud temaga nii alatult ümber käidud ning iialgi ei olnud ta nii vihane. Kuid jõud rauges, silmad läksid punge, ning kui rong tuli ja mõlemad mehed ta pakkvagunisse tassisid, ei teadnud ta midagi enam. (Järgneb.)

TÖÖ ENNE PÄEVA TÕUSU.

Manfred Kyber'i järele H—a.

li kord sepp ja sepikoda. Sepp aga oli iselaadi mees, sest ta tegi oma tööd enne päeva tõusu. Säärane töö pole kerge. Selle juures jäädakse väsinuks ja kurvaks. Selle juures jäädakse vaikseks ja kannatlikuks. Ja palju jõudu tarvitseb seesugune töö. Sest elatakse üksi ja sepitsetakse hämaruses.

Oli öö ja sepp oli sepikojast ära läinud. Tuli tukkus koldes. Ainult ta hingeõhk hõõgus tuha all ja paiskas vahetevahel mõne hiilgava sädeme pimedusse. Kuid säde kustus pea. Ainult nõrk valguskuma jäi ja virvendas otsides ning eksides pimedas sepikojas.

Lõõts laskis oma suure kõhu nukrais voltides rippuda. Ta tuletas paksu isandat meele, kes äkki kõhnaks jäänud. Selle üle oleks naerda võidud, kuid sepikojas polnud kedagi, kes oleks osanud naerda.

Alas pööras oma jämedat terava ninaga pääd aegamööda igasse külge ja silmitses vana rauda, mida homme pidi ümber töötatama. Seda polnud palju. Ainult mõned tükid. Need lamasid nurgas ja olid määratud ning tolmused, nagu inimesed, kellel pikk ja raske teekond seljataga.

Alas vihastas. „Millist kõikjalt kokkujooksnud rämpsusi siia koguneb! On õnn, et teda enne kolde ja siis alles minu läikivale päälale pannakse! Muidu oleks ta liig isukao-

tav. Ma tänan. Meiesugune on puhas.“

Alas krimpsutas põlgavalt nina ja pööras vanale rauale selja.

Alas oli puupää. Selle pääle ta ei mõelnudki, et ta ise ju ka rauast oli ja et vana raud, mis nii palju oli rännanud, samuti võib läikida, kui tuli teda on haaranud ja haamer tagunud. Ta arvas, et on olemas ainult puhas raud ja must ning tolmune raud — algusest pääle — ja et nii see ka jääbki. Ta oli puupää ja ei teadnud ka, kui suure vaevaga tema isand seda vana rauda oli kokku korjanud, et teda hämaruses ümber töötada.

Vana raud tundis endal palju kergema, kui alas talle selja oli keeranud ja ta tema eemaletõrjuvaist pilkudest vabanes. Ta oli neid selgesti tunnud, hoolimata sest, et oli nii tolmune ja määratud. Nüüd hakkas ta sosinal jutlema.

Oli rautükke, mis vanaduselt teineteisest väga erinesid. Oli koguni vanu, mis õieti vanavara hulka kuulusid. Oli aga ka koguni noori, mille iga ainult mõnede väheste aastate pikkune. Kuid oma olemuselt olid nad kõik üksteisele sarnased.

„Olete nii roostetanud,“ ütles ahel osavõtlikult vanale mõõgale, „see on väga paha haigus. Vististi tundub teil väga halb olla?“

Mõök ohkas, kragisedes käepidemest terani.

„See on vana häda,“ ütles ta, „põen teda juba paljuid tuhandeid

aastaid. Need on vereplekid. Olen oma eluteel kohutavaid asju näinud. Käisin käest kätte. Mõni lõi minu-ga teise maha. Mõni võttis mu teiselt, et jälle teisi tappa. Kõik veri ja kõik pisarad on minusse imbunud. Mul on vähe rahu olnud. Olen ve-res sumpinud, ja see, kes kõige enam oli verd valanud, helistas kelli samade kätega ja nimetas seda oma võiduks.“

„Olen ainult mõned aastad vana,“ ütles noor mõök, „aga olen täpselt kõike sama läbi elanud.“

„Mina olen teistsuguseid võite näinud,“ ütles vana roostetanud riiv. „Nägin inimesi, kes oma mõtetega enda ja maailma olid võitnud. Sulusin ust, mille taga neid vangis hoiiti. Nad istusid ja hukkusid oma kongis. Aga nende mõtted läksid läbi kongiukse minust mööda ja läk-sid välja kõigile tänavale.“

„Olen palju noorem kui teie,“ ütles teine riiv, „aga olen sama pida-nud tegema ja olen sama näinud.“

Tulehõõg koldes hingas tugeva-mini ja aovalguse esimene kuma langes vanale rauale. See läks koh-metuks ja tal oli piinlik, sest nüüd paistis ta suur hulk plekke veel sel-gemini silma kui tulehõõge valgusel, kes kitsas koldes vaid vaevaselt võib hingata. Vana raud silmitses kurvvalt oma määrinud keha ja ta jutus kuuldus segasus ning kaebe.

„Pidin mõrtsukat kütkestama,“ hädaldas ahel, „see oli tema viimsel ööl. Tema kõrval istus mees talaa-ris ja hoidis käes raamatut, millel kuldne rist seisis.“

„Mina pidin tapamajas töötama,“ ütles pikk nuga, „olen tuhandete ole-

vuste hirmust pööraseisse silmi vaa-danud, enne kui need kustusid. Olen tuhandeid loomahingi ümber eksi-mas näinud majas, täis verd ja jubedust. Ja ometi oli osake minust ku-nagi varemalt pärliks kellegi vana, vaikse mehe palvekees. See oli In-dias, ja too vana, vaikne mees si-lus endale oma jõuetute kätega teed, et mitte ainsatki olevust jalge alla tallata. Ta nimetas mardikat oma vennaks ja palus tolele oma juma-lailt õnnistust. Ta joonistas liiva haakristi ja sõrmitses innukalt oma palvekeed, kui tuul tole ära puhus. Võõrad Euroopa preestrid irvitasid vana mehe usku.“

„Meil on nüüd Euroopa ja tema kultuur,“ ütles mõök vihaseks ja ra-putas endast edeva kuldtuti, mis tema küljes rippus.

„Peame läbi mitmesuguste kaju-muutuste rändama,“ ütles nuga, „se-da tean vanalt mehelt Indias. Ai-nult seda ei tea, millisesse meie nüüd muutume.“

„Nendesse kujudesse meie ei või jääda!“ kisendasid kõik läbisegi. „Oleme määrinud ja täis plekke. Meid peab ümber sepitsetama. Ih-kame tulehõõgele ja tahame endile teist kaju paluda. Aga ei me oota kuni päike tõuseb. Meie ei taha, et päike meid sääraseina leiab. Siis paistab ta meie porile ja plekkidele. Kuid sepp ei tule niipea. Küllap ta vist alles magab.“

Sääl lendas säde koldest otse va-na raua keskele.

„Sepp ei maga. Kohe tuleb ta,“ sisistas säde, „see on iseäraline sepp. Ta töötab enne päikese tõusu.“

Siis kustus säde:

Uks avanes ja sepp astus sisse. See oli tõsine, vaikne mees kurbade silmadega. Tema tööst tuli see. Ta tallas lõõtsa nii, et too kõik oma kõhuvoldid avas ja suureks paisus. Tuli virgus kitsas koldes ja sepp asetas kogu vana raua tulele. Siis tõstis ta tema tuliristimiselt ja pani alasile.

„Mis saab meist — milline kuju — milline kuju?“ küsis vana raud ja noale tuli meele vaene, vana mees Indiast.

Sepp algas tagumist. Sädemeid lendas.

Ta sepitses ainult üht kuju, viimseimat kõigist kujudest. Ta sepitses raua hinge.

See oli tema töö.

Kui ta lõpetas, seisis sepikoja ees kastest märjal maal hulk läikivaid atru.

Siis tõusis päike.

Kahjuks on see vaid muinasjutt...

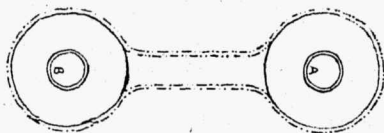

PEATUSTETA RAUDTEE.

Liikumata platvormil seistes on teil muidugi raske hüpata kiirelt möödunevale rongile. Kuid kujutage ette, et platvorm teie all ka liigub, sama kiirusega ja samas sihis kui rong. Kas teil siis oleks raske astuda vaguni?

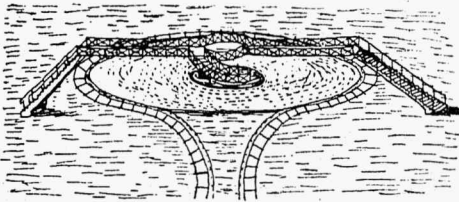
Ei sugugi: teie astute sama rahulikult sisse, kui seisaks vagun paigal. Sest kui teie ja rong liigute ühes sihis ühesuguse kiirusega, on rong teie suhtes täitsa liikumata. Tema rattad keerlevad küll, kuid teile näib, et nad liiguvad ühel kohal. On täitsa mõeldav korraldada, et rong, möödudes jaamadest, võtaks reisi- jaamad peale täiel sõidul, seisatamata.

Sarnaseid abinõusid ehitatakse näitustel, et publikumile võimaldada ruttu ja mõnusalt kõiki suurel maa-alal leiduvaid väljapanekuid vaadata. Kui lõputa lindiga on näitusplatsi äärmised punktid raudteega ühendatud; sellejuures võivad sõitjad rongi täie sõidukiiruse juures igal ajal ja kohal vagunitest sisse ja välja astuda.

See huvitav korraldus on juurelisatud joonestustel näha. Joonestusel 1 on tähtedega A ja B äärmised jaamad ära märgitud. Igas jaamas

on ümmargune liikumata platvorm, ümbritsetud suure keerleva ringiga. Mõlema jaama keerleva ringi ümber käib köis, mille külge kinnitatud vagunid. Nüüd jälgige, mis juhtub ringi keerlemise juures. Vagunid jooksevad ringide ümber sama kiirusega kui nende välised ääred; sõitjad võivad kartuseta ringidelt vagunitesse minna ehk sõidust välja astuda. Vagunist astudes läheb reisisija mööda keerlevat ringi selle keskkoha poole, kuni jõuab liikumata platvormini; siin on üleminek liikuva ringi seesmiselt äärelt liikumata platvormile kerge, sest ääre väikese raadiuse juures on ka tema keerlemise kiirus väike. (Arusaadav, et seesmise ääre punktid tuntuvalt tasemini liiguvad, kui välise ääre omad, sest ühel ja samal ajal käivad palju väiksema ringtee ära.) Jõudes liikumata platvormile jääb sõitjal ainult sillakest mööda maapinnale väljaspool raudteed astuda.

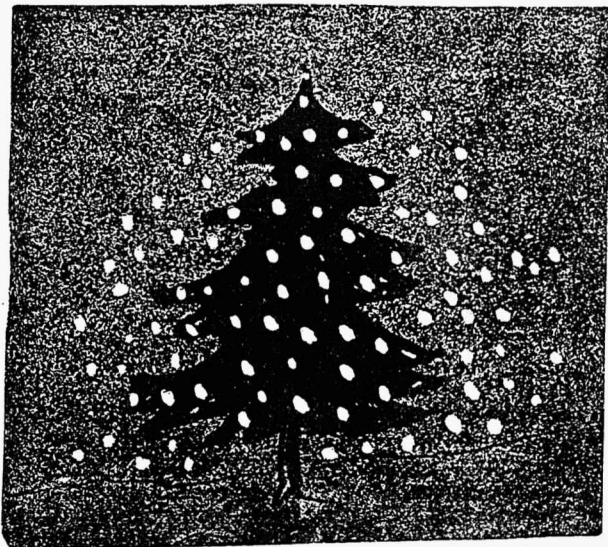
Joonestused 1 ja 2 seletavad õeldut. Ringide suurus ja nende keerlemise kiirus võetakse näit. niisugused, et sel ajal, kui välised ääred

sekundis 2 sülda ära jooksevad (16 versta tunnis), liiguvad seesmised ääred ainult poolesüllalise kiirusega. Selle kiiruse, õigem „tasasuse“, juures on hädaohuta üleminek platvormile kindlustatud.

Sagedate peatuste puudumine on väga kasulik aja ja jõu kokkuhoidmiseks. Linna trammi juures, näit., läheb suurem osa aega ja peaaegu % kõigest energiast järgulise kiiruse suurendamise ja vähendamise päale.

Raudteejaamades saaks reisijate vastuvõtmist ja mahalaskmist rongi täie kiiruse juures ka ilma liikuva platvormita korraldada. Kujutage ette, et harilikult liikumata jaamasisest mööduneb kiirrong; meie tahame, et tema peatamata võtaks siin uusi reisijaid päale. Võtku need reisijad esialgu istet teises rongis, mis seisab tagavara paralleelteel ja hakaku see rong edasi liikuma, püüdes jõuda sama kiiruseni, kui kiirrong. Tarvilik on, et kui mõlemad rongid sõidavad kõrvuti, nende kiirused oleks ühesugused. Sel silmapilgul on mõlemad rongid kui liikumata üksteise suhtes: vaja ainult üle visata ühendavad sillakesed ja „jaama“-rongi sõitjad võivad rahulikult kiirrongile üle minna. Peatused jaamades muutuksid üleliigseteks. See on teooria. Tema teostamine on vist väga raske, sellepärast pole sarnaseid korraldusi kusagil tarvitatud.

Pakane.

H. Vühner.

Väljas paugub pakane,
Pääsenud on võimule.
Puust ja palgist haarab ta
Kinni karmi käega.

Väljas paugub pakane.
Meil on soe toake.
Kahju vaesekestest neist,
Kellel pole kodukest.

Väljas paugub pakane.
Lase, tuleb kevade,
Küllap külm siis väriseb,
Põhjapoolle põgeneb.

LOODUSE IMED.

Toimetanud Jursi Sander.

1. Virmalised.

U le taevavõlvi laotavad virmalised oma särava hõbeloori, mis muutub nüüd kollaseks, nüüd punaseks; ta laguneb laiali ja tõmbub jälle kokku rahutus muutuvuses, et siis jaguneda lehvivaiks mitmevärviliseks hõbesäravaiks paeluks, milliste üle vilksatavad lainetesarnased säntendavad kiired; siis kaob kogu see ilu. Järgmisel hetkel kumab kogu kesktaevas tulimeres, siis jälle vilgub hele kiir vaatepiirilt otse üles kuni kõik sulab kuualgusse. On nagu kuulduks kaduva vaimu ohk. Siin ning seal lehvivad veel mõned valguskiired, ebamäärased nagu mingi etteaimdus — nad on tolmuks virmaliste säraval rüül. Nüüd laieneb jällegi virmaliste piirkond, uued välgud tormavad üles ja uuesti algab lõpmata mäng. Ning kogu aja see hauavaikus, mõjuv nagu lõpmatuse sümfoonia.“

Nii kirjeldab meile virmaliste-mängu suur põhjanaba uurija Fridtjof Nansen.

Tuntud füüsiker ja meteoroloog Heinrich Wilhelm Dove (1803—1879), maakera õhkkonda puutuva teaduse rajaja, küsis umbes 50 aasta eest ühelt eksamil ilmunud üliõpilaselt virmaliste tekkimise põhjusteid. Vähe kohmetanult vastas talle noormees:

„Teadsin neid suurepäraselt, kuid silmapilgul olen nad täiesti unustanud.“

Selle peale lausub heasüdamline, teravmõtteline Dove:

„Kui kahju! Ainuke inimene, kes teab virmaliste tekkimise õiget seletust, ning seegi on seda unustanud.“

Sest ajast saadik on ajad suurelt muutunud. Viimastel aastakümnetel on maakera füüsika teinud sarnaseid edusamme, et nüüd juba virmaliste tekkimise põhjused ja nende iseloom täpselt kindlaks on tehtud. Viimaste aastate jooksul on ette võetud rida õnnestanud virmaliste uurimisi Norra, Daani ja Rootsi teadlaste poolt, kelledest nimetamisväärne on Lehmström, Paulssen, Birkeland ja Störmer.

Nende meeste uurimuste tagajärjel on meil võimalik lähemalt tutvumeda suurepärase ilmuvusega meie maakera õhkkonnas ja vastata küsimustele: millest tekivad virmalised, missugune on nende väline kuju, missugust mõju avaldavad nad meie igapäevases elus ja mida nad meile õpetavad?

Millest tekivad virmalised?

Nagu pikne on õhkkonna elektri-laengu äkiline, katastroofiline vabanemine, nii on virmalised sama elektrilaengu aeglase voolava vabanemine. Et meil siin tõepoolest on tegemist elektrilise kiirgamisega, näitavad uurimised ja katsed spektraalanalüüsi abil. Virmaliste, nii põhjanaba (Aurora borealis) kui ka lõunanaba (Aurora australis) spektrum seisab koos reast enam ja vähem heledatest joontest, millistest kõige ergem, he-

leroheline, nõndanimetatud „virmaliste joon“ kuulub seni alles tundmatule ainele, kuna teised on ühised atmosfääriliste gaaside, eraldi vesiniku ja lämmastiku elektrilise kiirgamise joontega.

Peale uurimuste spektraalanaliisi abil näitavad ka muud katsed virmaliste elektrilist loomust.

Põhja-Soomes tekitati kunstlikult virmalisi selle läbi, et ühe mäe harjal vasktraadist kokku seati metallvõrk teravate nõeltega, mis maapinnast isoleeriti ja samuti isoleeritud traadi abil ühendati sügaval asuva pinnavee kihiga. Kohe tekkis elektrivool maapinna ja õhkkonna vahel, mis teravate traadiotsade võrgu üle tekitas kiirgamise, milles spektroskoobi abil leiti sama iseloomustav heteroheline „virmaliste joon“.

Praegusel ajal seletatakse virmalisi sellega, et väikesed elektriga täidetud aineosakesed päikese pealt läbi õhkkonnata ilmaruumi otse maakera peale tulevad. Jõudes maakera magneedinabade ringkonda, tekitavad nad siin kõrgemates õhukihtides katoodilisi, s. o. negatiivseid elektrilisi kiirtegrupe, mis omakord endast eraldavad kõrvalisi kiirtekimpe ja nõnda sünnitavad selle nõidusliku, mitmevärvilise valguse, mis lõpmata pikale polaaröle annavad iseärase toreduse.

Kuid ka vähemate laiuskraadide all on tihti õhkkonnas nähtud seda imeilusat virmaliste mängu. Nii oli nende ridade kirjutaja 1919. aasta jaanuaris Lihulas mitu tundi kestva peaaegu kogu põhjapoolset taevast katva värvirikka virmaliste heitlemise pealtnägijaks. Ent isegi veel kaugemal lõuna pool on nähtud suu-

repäraseid virmaliste mängu, kuigi see juhtub õige harva. Nii nähti näiteks Prantsusmaal, Pariisis suurt virmaliste heitlemist 15. aprillil ja 13. mail 1869. a., 24. oktoobril 1870. a. ja 4. veebruaril 1872. a. Iseäranis tähelpanuväärt neist olid 13. mai 1869. a. ja 24. oktoobri 1870. a. virmalised, mis kestsid peaaegu kogu öö. 4. veebruari 1872. a. virmalised paistsid kogu Euroopas, Aasias ja Ameerikas, kuigi nad ei olnud nii värvirikkad kui eelmised. 2. septembri 1859. a. virmalised paistsid nii lõunast kui põhjast ja neid nähti New-Yorgis, Siberis, Hea Lootuse maaninal ja Edinburis, s. t. kogu maakeral!

Et virmaliste energiaallikat tuleb otsida meie päikesesüsteemi keskkehas, näitab peale ühenduse, mida on tähele pandud virmaliste intensiivsuse ja päikese kõrguse vahel, veel väga tähtis päikese plekkide perioodide ja virmaliste rohkuse perioodide ühtelangemise fakti. Umbes iga üheteistkümnne aasta järele korduvad päikese peal uskumata jõuga erupstioonilised nähtused, mille tagajärjel päikesesüsteemi keskkeha fotosfääris (päikese pind) tekivad plekid ja tunglad, fakedid, ning kromosfääris (päikese atmosfäär) — protuberantsid, s. o. hiiglasuured vesiniku väljapaiskamised. Ja iga päikese erupstioonilise tegevuse maksimumile vastab täpisealt virmaliste ilmumise maksimum. Samuti langevad kokku mõlema nähtuse miinimumid. Tõepoolest imestustäratav päikese elektrilise energia edasiandmine läbi planeetidevahelise ruumi 150 miljoni kilomeetri kaugusesse!

Virmalised on nagu vahelülis päikese pinnal ettetulevate kosmiliste nähtuste ja maakeral tekkinud elektro-magneetiliste nähtuste vahel. Kuid veel kaugemale võime jälgida seda ühendust päikese ja maakera sündmuste vahel, eriti virmaliste suhtes. Nagu teada, pöörab end päike 26 päeva jooksul üks kord ümber oma telje. Ja uurimised polaarmaades näitavad, et virmalised painutavad enda intensiivsust just samuti kahekümne kuupäevalise perioodi alla.

Missugune on virmaliste väline kuju?

Olgugi, et virmalised oma valgus-effektide suhtes on väga muutuvad ja mitmekesised, võime neid siiski eraldada kuute enamvähem isesugusse lahkuminevasse gruppi: kaared, kiud, kiired, udud, linnud ja voldid. Polaarmaades võib tähele panna kõiki neid

kujusid, kuna meie laiuskraadidesse paistavad harilikult ainult kolm esimest. Kaaretaolised virmalised sarnanevad valgele vikerkaarile; kiudelised moodustuvad lehviku-sarnaselt ülespoole ulatavaist kitsast valguskiirtest; kiired tungivad kõrgele kesktaevasse ja sünnitavad siin krooni ehk vaniku.

Iseäralist huvi pakuvad lindilised virmalised, milliseid näha võib ainult maakera nabade ümbruses. Õhus hõljuvad vabalt heledad linnud, keerduvad spiraalidesse, rõngastesse ja lainetavasse lindikesse. Neist kujuneb vahel kõige ilusam virmaliste kuju — rohekad voldilised eesriided, milliste alumised ääred järsult eralduvad taevavõlvilt, kuna ülemised on tuhmid ja selgusetad. Iseäranis intensiivset virmaliste mängu saadab vahel isesugune kahin.

(Järgneb.)

Uma rutt.

Küsimused ja vastused.

1. Missugused jutud, luuletused ja pildid meeldisid sulle läinud aasta „Vikerkaares“?

„Taevas on valge ja sinine“ — kahtlemata see Soome rahvalaul. Kui ilus on see tõesti! Ja see pilt läheb ka väga siia juure. H e l v e.

Mulle meeldis juttude hulgas kõige enam „Talvituspaik Studjonõil“, oma luulelise sisu pärast, ning näidend „Rinaldo Rinaldiini ehk röövli-liit“. Suurepärase. Luuletustes meeldis iseäranis — Soome rahvalaul „Elu kulub laulmatagi“.

L u u l e i l m.

Läinud a. „Vikerkaares“ olid mõned ilusad kaanepildid, nagu näit. Edelfeldi „Laevamees“. H i l j a V o o r o.

Meile meeldisid läinud aasta „Vikerkaares“ jutustustest: „Uus aasta“, „Sügisel“, „Koduta“, „Lõunanaba“, „Jaaniöö“, „Kui kolletavad rukkiväljad“, „Imehirv“, „Archambauld“, „Miku ja Bimbu“ (nali); luuletustest: „Taevas on valge ja sinine“, „Kodumets“, „Eesti kodule“; piltidest: „Kevade rõõm“, „Võidujooks vabas õhus“. S a l m e j a K õ i k u v a d m õ t t e d.

„Archambauld“, sellepärast, et ta kujutab meile hoopis võõrast elu (Preisi saadiku lastest Türgimaal), millest muidu iialgi ei kuule, ehk ainult üsna ametlikult ja väheütlevalt; teiseks, et see jutt nii lihtne ja südamlük on. Tõesti, ilus on lapsepõlve sõprus. Armastagem üksteist, meie väikesed inimesed!

B o k a.

„Archambauld“, sest ta näitab, kui mõtteta on sõdida.

H a r a l d.

„Archambauld“ oli kohane läinud aastal avaldada, kus sakslased ja prantslased jälle nii väga üksteise pääle vihased on. Sama autori, Vildenbruchi, töid olen lugenud veel mõnda Saksa keeles.

Ilmar.

Läinud aasta „Vikerkaares“ meeldisid mulle juttudest: „Rinaldo Rinaldini ehk röövliliit“, „Talvituspaik Studjonõil“ ja „Saturni ilm“. Piltidest meeldisid mulle „Bimbu ja Miku“.

Pipramäe Tõnis.

„Bimbu-Miku“ ja muud naljad, näit. „Kiituslaul bambus-roole!“ Oi, mis naljakas! Ja „Käsi peseb kätt!“

Toots.

„Käsi peseb kätt“, sest ta kõlbab näitelaval mängida.

Juku Tõnismäe.

Kõik loodusteadl. tükid.

Helga, Ida ja Mürakar.

Kõik, mis kaugelt ilmast räägivad. Merimees.

„Vikerkaares“ meeldisid mulle iseäranis järgmised jutud: 1. kõik õpetlikud jutud ja elulood ja 2. „Varanduste saar“.

Rua-Roa.

Kui kahju, kui kahju, et sel aastal „Küsimusi ja vastuseid“ ei olnud ja vaimustusküllast „Hallasood“. Ka romaan „Varanduste saar“ ei meeldinud mulle nii väga, kui „Prints ja kerjus“. Muidu oli aga palju hääd ja tõsist lugemist.

Valge Rannete.

Mulle meeldisid kõige enam jutud, mis olid mahutatud „Oma murka“ — Esimeses aastakäigus meeldisid mulle väga jutud: „Prints ja kerjus“ ja „Kuningas Tom“. Tasuja.

1922. a. „Vikerkaares“ meeldis mulle pööraselt Mark Twaini „Prints ja kerjus“, mis jätab sama autori „Tom Sawyerigi“ varju. Mullu-aastases — saate ju ise aru — „Varanduste saar“.

Tartu Paul.

Teine aastakäik oli kaunis soliidne läinud aastasega võrreldes, kuid eelmine oli siiski minu meelest kodusem. Ei tea kas sellepärast, et lugejaid rohkem võraisse maisse viidi või sellepärast, et hirmus vähe oli ruumi antud noorte oma mõtteavaldustele. Selles aastakäigus meeldivaid jutte ja laule ei saa üles lugeda, sellepärast, et olen ainult viimaseid numbrid lugenud. Usun siiski, et „Varanduste saar“ kaunis ilus jutt on. „Eesti kodule“ autori Adrienne Lintsi tunnen isiklikult.

Kajak.

„Vikerkaar“ on tõsine ajakiri, välja arvatud „Mõttelennu töö“ nr. 6.

Ilmar R.

„Vikerkaar“ on tõsine ajakiri, mida mõnuga loed. Kuigi „Ronk“ ka põnev on, ei saa ta ilalgi „Vikerkaare“ vastu, liig kergesisuline.

Tubli poiss.

Olen uus „Vikerkaare“ sõber ega või sellele küsimusele vastata.
Sportlane.

2. Mida sooviksin selle aasta „Vikerkaarest“ leida?

„Vikerkaar“ on häa. Soovina mul oleks, kui see toimetusse puutub, et ilmuks ta tihemalt, vast kaks korda kuus.
H. Nõmmik.

Teine aastakäik meeldib üliväga ega oska enam midagi tulevases aastakäigust rohkem nõuda. Käesoleva aasta numbrid on, kui just mitte täiesti, aga siiski täielikud. K. P.

Meie sooviksime „Vikerkaare“ tulevases aastakäigust leida igas numbris küsimused ja vastused.

Kõikuvad mõtted ja Salmel.

Ainult seda, mis on põnev. Tartu Paul.

Tulevasest „Vikerkaare“ aastakäigust soovin leida: huvitavaid jutte reisi juhtumistest; küsimusi ja vastuseid, mõistatusi ja pildikesi teiste võõramaalaste elust ja tegevusest.

Tasuja.

Kõik jäägu endiseks, ainult rohkem ruumi „Oma nurgale“.
Kajak.

„Vikerkaare“ tulevases aastakäigust sooviksin leida rohkem küsimusi ja vastuseid. Pipramäe Tõnis.

Soovisid oleks palju, avaldan neist ainult ühe, oh oleks üks väike nurkki noorte spordi jaoks, kus võiksid noored oma mõtteid spordi üle vahetada. Luuleilm.

Rohkem maadeteaduslist ja sportlist kirjandust.
Sportlane.

Tuleval aastal sooviksin näha „Vikerkaares“ ka mõistatusi ja ülesandeid ning muud ajaviidet. Ruu-Ruu.

Piltisid, ülesvõtteid, mis „vikerlased“ ise saadavad, ja mis nende koole ja koolielu kujutavad. Arno.

Soovin tulevases aastakäigus leida kõiki andmeid selleks, et see ilus ajakiri püsiks kaua ja omaks kindla koha meie noorsoo kirjanduses ja ühes sellega meie kultuuriloos.

Haridussõber.

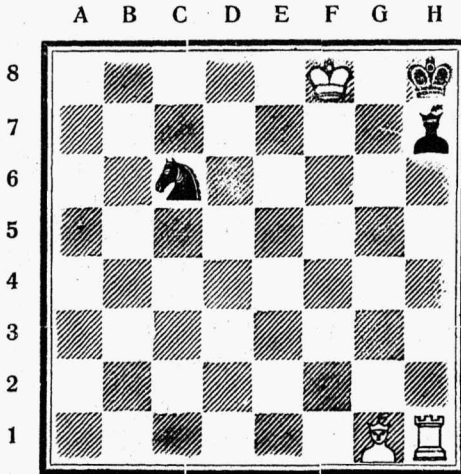
Meie armastame „Vikerkaart“ väga ja soovime, et ta ka tuleval aastal ilmuks. Tervitame „Vikerkaare“ toimetust ja soovime hääd õnne uueks aastaks.

Rühm „Vikerkaare“ sõpru kaugel
Pärnumaal.

M A L E.

Ülesanne nr. 1.

Kokku säädnud: Dr. V. Schulte (India ülesande järele).

Valged.

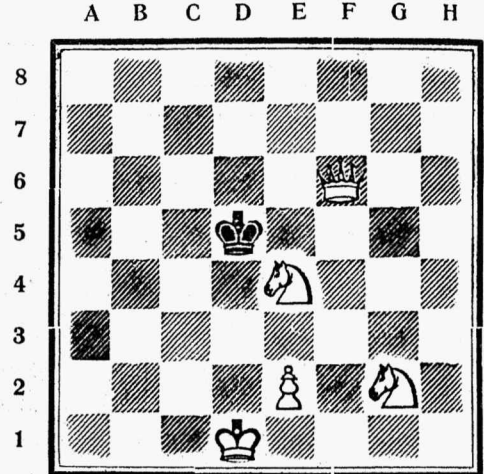
Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Valged: Kf 8, Vh 1, Og 1.

Mustad: Kh 8, Oh 7, Rc 6.

Ülesanne nr. 2.

Kokku säädnud: D'Orville.

Valged.

Valged algavad ja annavad matt 3 sammuga.

Valged: Kd 1, Lf 6, Re 4 ja g 2, Se 2.

Mustad: Kd 5.

Lahendused palutakse saata „Vikerkaare“ toimetusele sõna „Male“ all.

LÕBUSAD ÜLESANDED.

